

Het uitgelekte memo van Omtzigt

Arno F.A. Korsten

11 juni 2021

Fijn dat we Frank de Boer hebben als bondscoach van het nationaal voetbalteam. Onze man uit Grootebroek ziet lichtpuntjes, ook als het spel van donkere kracht is.

'Zowel bij balbezit als bij balverlies'. En dat is belangrijk. Dat biedt perspectief.

'Dat je eigenlijk als team kunt groeien bij balbezit én bij balverlies', volgens Frank.

Zo las ik het nog niet in het wijshedenboek van Johan Cruyff.

De discussie focust op een middenvelder. Je kunt van Marten de Roon, de middenvelder in kwestie, wel zeggen dat hij veel dingen niet goed deed in de recente vriendschappelijke wedstrijd tegen Georgië, maar hij deed ook heel veel dingen wel goed, aldus Frank in de aanloop naar het EK. En dat mogen we volgens Frank niet vergeten. Een speler die de bal veel verliest, kan toch een waardevolle inbreng hebben.

Citaat: *'Een groot lichtpunt, want je hebt de bal of je bent hem kwijt'.*

'Want als we dat vergeten, blijft er weinig van Marten over'.

Rare redenering, maar de bedoeling is: geef zelfvertrouwen, daar gaat het Frank om.

Wat het CDA nodig heeft zijn ook lichtpuntjes *'in the dark'*, kijken naar de zwakke plekken, zelfvertrouwen terugkrijgen na de laatste verkiezingsnederlaag. En de eigen man zelfvertrouwen geven?

'Onze man uit Enschede', Pieter Omtzigt (CDA), heeft weer van zich doen spreken. Ziek thuis en toch tijd voor het schrijven van een analyse voor de electorale evaluatiecommissie-Spies van pakweg 76 bladzijden. Knap, zowel ziek zijn als productiviteit tonen. Wordt Pieter van het 'Omtzigtpaper' nu beter of juist zieker?

Eerst was hij thuis vanwege een *burn out* en nu is hij sinds twee weken ziekgemeld. Alsof een *burn out* eigenlijk betekent dat je niet ziek bent? Nee, dat zit anders. Het is gewoon (ook) een bureaucratische zaak. Als je een *burn out* hebt, word je in de Kamer niet vervangen. Dan blijft je blauwe stoel leeg. Maar als je ziekgemeld bent, dan kun je vervangen worden. P.O. is nu tijdelijk vervangen. Hij praat (officieel) niet meer mee met de fractie over wel of geen

regeringsdeelname. Tot hij officieel terugkeert. Maar Omtzigt was wel de man van de meeste voorkeursstemmen bij het CDA.

Het barst van de paradoxen, zowel bij De Boer als bij Omtzigt.

Ik las dat stuk van Pieter Omtzigt op de dag van lekken: donderdag 10 juni 2021. Dat brengt het CDA in grote problemen. Partijleider Hoekstra noemde het stuk op 11 juni 'beschadigend' voor zijn partij.

Is het CDA een 'verwaarloosde organisatie' geworden? De NRC kopt op 11 juni op de frontpagina:

'CDA en formatie in zwaar weer door notitie Omtzigt'.

Boeiend voor de cynicus

Interessant stuk, dat stuk van Omtzigt, zelfs als je veel benul hebt van de streken van 'struikrover' Machiavelli in de Nederlandse politiek en dus al wist dat de valstrikken van je collega's overal (in bijna alle partijen) liggen, als je wist van onheuse behandeling, als je wist over onveiligheid en zich miskend voelen, als pootje lichten tussen 'vrienden' voorkomt, als het toejuichen in eigen gelederen kan plaatsvinden naar gelang het uitkomt, als mensen klein houden of negeren een competentie is van fractieleiders, een code voor scheldende fractieassistenten tegenwoordig geen overbodigheid is, en een ethisch besef met een lamp gezocht moet worden.

De inhoud vol lichtpuntjes

Het stuk bevat veel lichtpuntjes voor 'bij balbezit en bij balverlies', om met Frank te spreken. Zowel voor het CDA als voor Omtzigt (P.O.) zelf. Enkele attentiepunten uit de nota die ik las.

- Het Kamerlid is jarenlang gekleineerd en genegeerd door zijn partij. Dat was al bekend maar hij schrijft het nu zelf! Hij heeft zich zelfs onveilig gevoeld.
- Het stuk maakt gewag van een niet deugdelijk lijsttrekkersverkiezing, waarover gestelde vragen van P.O. niet beantwoord werden.
- De partijvoorzitter schendt een afspraak met P.O. dat hij als tweede man in de lijsttrekkersverkiezing opschuift tot lijsttrekker als de eerste man (Hugo de Jonge) vertrekt. Als dat waar is, dan is iemand hier een bedrieger geweest.
- Het partijbestuur negeert de verkiezingsuitkomst door gewoon een ander als lijsttrekker te droppen (Wopke Hoekstra) en die ander geneert zich volstrekt niet om de post daadwerkelijk te gaan bezetten. Met latere instemming van de leden, dat wel.
- P.O. is een en andermaal door ministers 'gesensibiliseerd'. Zo dat zelfs Rob van Gijzel (PvdA), die destijds als Kamerlid 'begeleiding' kreeg van zijn fractieleider, er verwonderd over kan zijn. zo krijg je het niet elke dag te horen of lezen.
- Het stuk meldt dat het Kamerlid, dat lid is van het fractiebestuur, geen ruimte krijgt tot participatie aan het overleg met eigen bewindslieden. Dan vertrouw je je je fractiebestuurslid blijkbaar niet. D66 heeft een bewindsliedenoverleg waar het gehele fractiebestuur bij aanwezig is, meldt P.O.
- Er wordt bij het Kamerlid met de vele voorkeurstemmen (Omtzigt) aan de portefeuille geknabbeld. Het mag wel, en hij behield heus nog wat, maar tochHet is niet goed met hem besproken.

- Omtzigt meldt dat de partij geen visie heeft op tal van zware en complexe vraagstukken, zoals over landbouw, stikstof, klimaatverandering, enz., ondanks het verkiezingsprogramma. Er is te weinig in gang gezet om wel tot een visie te komen.
- De partij leunt op inhoudelijk vlak veel op de notities voor 'kansrijk beleid' van het CPB. Daarmee blijft men binnen een voorzichtig speelveld (meerdere partijen refereren ook aan het CPB) en gaan ambtenaren, hoe gerespecteerd ook, bepalen wat de visie van het CDA wordt.
- De partij past geen zelfreiniging toe als fractiemedewerkers op internet geen respect tonen en gaan schelden. Het butlereffect, de medewerkers weten zich niet in te nemen. Maar wie treedt op? Niemand.
- Omtzigt schrijft dat 'persoonlijke vriendschappen en loyaliteit veel te veel de overhand hebben boven professionele samenwerking'.
- En dan was er nog iets met sponsorgeld, waardoor grotere sponsors invloed dreigden te hebben op het verkiezingsprogramma. Dit wordt verder niet gespecificeerd.

Vanuit de behoefte aan tegenspraak bezien

Het stuk van P.O. is waardevol voor wie tegenspraak van belang acht en durft te beweren dat een politieke partij ook een lerende organisatie moet zijn (maar wie durft dat voor zijn of haar rekening te nemen).

Kritiek op Omtzigt

Op enkele punten slaat Omtzigt de plank mis. Dat hoorde ik op 10 juni nog niet van Joost Vullings en andere commentatoren.

1. Omtzigt hekelt *het maandagochtendoverleg* (van premier, vicepremiers en fractieleiders van coalitiepartijen). Dat overleg was nodig uit een oogpunt van conflictpreventie en van verbinding zoeken, om pijnpunten weg te masseren of agendapunten te benoemen waar nog aan 'gewerkt' moet worden. Het overleg holt officieel beraad niet uit en is in een versnipperd politiek landschap onvermijdelijk volgens de participanten zelf. Schoffel je dergelijk overleg weg, dan komt het ergens anders – als onkruid - weer op. Dat ziet Omtzigt niet goed. Die wekt de indruk te denken dat alles in de openbaarheid moet en kan. Pieter toont zich hier onvoldoende man met gevoel voor politiek management.
2. Dat geldt ook voor het Catshuisoverleg met het OMT, ten tijde van de covid-pandemie. Onvermijdelijk in een tijd van een pandemie. Als Omtzigt dit niet wil, krijg je ook hier een overleg op een andere plaats.
3. De akkoordenfabriek. Het beraad dat tot akkoorden – zoals het pensioenakkoord, het klimaatakkoord - leidde, is P.O. een gruwel. Dat overleg afdoen als dealen met lobbyorganisaties gaat te ver omdat in een tijd van beleidsnetwerken van overheden die van elkaar afhankelijk zijn, dit soort beraad nuttig is. Er is géén overheidsorganisatie meer die *volledige* doorzettingsmacht heeft. Dus zullen van elkaar *afhankelijke* partijen elkaar moeten opzoeken en vinden. Wie alleen te weinig klaar krijgt, zal het in de samenwerking en in de doelcongruentie moeten zoeken. In de gezondheidszorg, in de landbouw, rond het stikstofissue, in de woningbouw, enz.. De overheden en semi-overheden moeten zich verstaan en daartoe kunnen ook actoren behoren zoals

verzelfstandigde organisaties, ziekenhuizen, zorgverzekeraars, pensioenfondsen, energievoorzieningsmaatschappijen, woningcorporaties, etc..

4. Er is een kabinetsreactie van 20 A4 verschenen als reactie op 'Ongekend onrecht', die heel radicaal is. Het kabinet-Rutte III heeft er drie keer lang over vergaderd. Dat radicale en interessante stuk miskent hij. Hij zegt ergens dat het kabinet niet voldoende zelfreflectie toont. Dit is misschien wel juist in relatie tot de verdere afwikkeling van het toeslagensysteem naar burgers (compensatie etc.), maar niet meer in verband met de reactie op het rapport van de onderzoekscommissie. Hij verwijst niet eens naar dat kabinetsstuk.
5. Hij is in het stuk wat borstklopperig door te wijzen op wat hij bereikt heeft ten aanzien van de rechtsstaat Malta en nog enkele landen. Dat is nuttig voor eigen momenten van eenzaamheid, maar voor de evaluatie van de verkiezingsnederlaag door de commissie-Spies niet van belang.
6. Er is weinig sprake van een verbindende toonzetting. P.O. toont zich behoorlijk verongelijkt en geeft wat te weinig een 'way out'. Dat roept de omgekeerde vraag op welke kansen de partij hem nog wil bieden (functie elders?).

Man van statuur

P.O. heeft – voor zover ik kan zien - zich in het verleden gedragen als een goed Kamerlid betaamt. Heel goed is te begrijpen dat P.O. eigenzinnig verschil maakte door een bijdrage te leveren aan kritische reflectie op de rechtsstaat.

Het is bij Pieter als met een briljante voetballer. Als het team niet meegroeit, gaat het team toch niet winnen. Maar hij schiet zichzelf ook in de voet door te veel aan de orde te stellen en door zo hard uit te pakken. Hij komt niet naar voren als het mannetje dat zich heel inschikkelijk gedraagt naar het kleine clubje 'baasjes' binnen het CDA. Daarvoor is hem teveel aangedaan.

In de rats

Kortom, het CDA heeft volgens het memo een probleem. De partij betoonde zich volgens het memo van Omtzigt 'even' niet vitaal genoeg. Heeft onvoldoende organisatievermogen getoond de laatste jaren (verkiezing, talent benutten), en heeft geen inhoudelijke veerkracht getoond de afgelopen jaren als we P.O. mogen geloven. Het moet gezegd: hij geeft sterke voorbeelden.

Over ethiek in de partij zullen we maar niet hebben.

Literatuur

Korsten, A. en G. Leers, *Inspirerend leiderschap in de risicomaatschappij*, Lemma, Utrecht, 2005.

Korsten, A.F.A. en J.F. Schrijver, *Binnen en buiten de lijntjes - Naar een ander regeerakkoord?*, 7 september 2016, www.arnokorsten.nl (Downloads, rubriek Politiek en democratie).

Korsten, A.F.A., *De politieke partij van de 21ste eeuw*, 23 nov. 2011, www.arnokorsten.nl (Downloads, rubriek Politieke partijen).

Korsten, A.F.A., *Maandagochtend in Den Haag*, www.arnokorsten.nl (Varia, rubriek Actualiteit).

Korsten, A.F.A., P. de Jong en C. Breed, *Regeren met programma's*, Boom, Den Haag, 2011.

Korsten, A.F.A., *Scenario's voor de toekomst van de politieke partij*, ongedateerd, www.arnokorsten.nl (Downloads, rubriek Politieke partijen).

Korsten, A.F.A., *Voordelen en nadelen van fractiediscipline*, 3 maart 2020, www.arnokorsten.nl (Varia, rubriek Actualiteit).

Omtzigt, P., *Memo*, juni 2021.

Prof.dr.em. Arno F.A. Korsten is emeritus hoogleraar bestuurskunde aan de Universiteit Maastricht en de Open Universiteit. Was eerder lid van het bestuur van de Vereniging voor Bestuurskunde en de Nederlandse Kring voor Wetenschap der Politiek. Was ook auteur, toezichthouder, informateur, adviseur, bemiddelaar, visitator.

Laatste boek: *Tien Jaar in het torentje – premier Mark Rutte*, Boom, 2021.

[Www.arnokorsten.nl](http://www.arnokorsten.nl)